

ПРИНЦИПИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

©2020 ШУМІЛО О. С., РУДАС Д. С., СУКУЛЬСЬКИЙ В. М.

УДК 330.131.5
JEL: C13; D41

Шуміло О. С., Рудас Д. С., Сукульський В. М. Принципи та методи оцінювання конкурентоспроможності підприємств

Метою статті є класифікація принципів та дослідження існуючих методів оцінювання конкурентоспроможності підприємства, вияв їх переваг і недоліків. Зазначено, що конкурентоспроможність підприємства є комплексною порівняльною характеристикою та виражається через її рівень. Наведено алгоритм оцінювання конкурентоспроможності підприємства, який включає такі етапи: визначення мети оцінювання конкурентоспроможності підприємства, яка полягає в оцінці її рівня за певний період часу; вибір підприємств конкурентів для проведення оцінювання; формування інформаційної бази, вибір груп показників та індикаторів конкурентоспроможності; розрахунок показників конкурентоспроможності підприємства (одиночних, групових, загальних, інтегрального показника рівня конкурентоспроможності); підбиття підсумків за розрахунками та надання висновків про рівень конкурентоспроможності. Обґрунтовано принципи, правила оцінювання та запропоновано їх класифікацію. Принципи оцінювання конкурентоспроможності класифіковано на обов'язкові та спеціальні. До обов'язкових принципів оцінювання конкурентоспроможності належать такі: цілеспрямованості, комплексності, системності, безперервності, об'єктивності. Спеціальними принципами оцінювання конкурентоспроможності є принципи: динамічності, порівняльності, адаптивності, оперативності, інформаційного забезпечення. У науковій літературі існує значна кількість теоретичних підходів до оцінювання конкурентоспроможності підприємства, в рамках яких запропоновано різні методи оцінки. Наведено класифікацію методів за формою подання результатів оцінювання, серед яких виділяють: графічні, матричні, аналітичні, експертні, комбіновані та комплексні. Досліджено їх переваги та недоліки. За результатами дослідження обґрунтовано доцільність застосування комплексного підходу до оцінки конкурентоспроможності.

Ключові слова: конкурентоспроможність, оцінювання, рівень конкурентоспроможності, принципи, методи.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-6-291-297>

Рис.: 2. **Бібл.:** 9.

Шуміло Ольга Станіславівна – доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, Харківський національний університет будівництва та архітектури (вул. Сумська, 40, Харків, 61000, Україна)

E-mail: Olgashumilo0614@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0574-248X>

Рудас Дмитро Сергійович – студент, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: olgaallott36@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4094-8475>

Сукульський Всеволод Мирославович – магістрант, Харківський національний університет будівництва та архітектури (вул. Сумська, 40, Харків, 61000, Україна)

E-mail: kafekonomika@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5701-7864>

УДК 330.131.5
JEL: C13; D41

Шуміло О. С., Рудас Д. С., Сукульський В. М. Принципы и методы оценивания конкурентоспособности предприятия

Целью статьи является классификация принципов и исследование существующих методов оценки конкурентоспособности предприятия, проявления их преимуществ и недостатков. Указано, что конкурентоспособность предприятия является комплексной сравнительной характеристикой и выражается через её уровень. Представлен алгоритм оценки конкурентоспособности предприятия, включающий следующие этапы: определение цели оценки конкурентоспособности предприятия, которая заключается в оценке её уровня за определенный период времени; выбор предприятий конкурентов для проведения оценки; формирование информационной базы, выбор групп показателей и индикаторов конкурентоспособности; расчет показателей конкурентоспособности предприятия (единичных, групповых, общих, интегрального показателя уровня конкурентоспособности); подведение итогов по расчетам и предоставление выводов об уровне конкурентоспособности. Обоснованы принципы, правила оценки и предложена их классификация. Принципы оценки конкурентоспособности классифицированы на обязательные и специальные. К обязательным принципам оценки конкурентоспособности принадлежат следующие: целеустремленности, комплексности, системности, непрерывности, объективности. Специальными принципами оценки конкурентоспособности являются принципы: динамичности, сравнимости, адаптивности, оперативности, информационного обеспечения. В научной литературе существует значительное количество теоретических подходов к оценке конкурентоспособности предприятия, в рамках которых предложены различные методы оценки. Приведена классификация методов по форме представления результатов оценки, среди которых выделяют: графические, матричные, аналитические, экспертные, комбинированные и комплексные. Исследованы их преимущества и недостатки. По результатам исследования обоснована целесообразность применения комплексного подхода к оценке конкурентоспособности.

Ключевые слова: конкурентоспособность, оценка, уровень конкурентоспособности, принципы, методы.

Рис.: 2. **Библ.:** 9.

Шуміло Ольга Станіславівна – доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, Харківський національний університет будівництва та архітектури (вул. Сумська, 40, Харків, 61000, Україна)

E-mail: Olgashumilo0614@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0574-248X>

Рудас Дмитрій Сергеевич – студент, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)
E-mail: olgaallott36@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4094-8475>

Сукільський Всеволод Мирославович – магістрант, Харківський національний університет будівництва та архітектури (ул. Сумська, 40, Харків, 61000, Україна)

E-mail: kafekonomika@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5701-7864>

UDC 330.131.5

JEL: C13; D41

Shumilo O. S., Rudas D. S., Sukulsky V. M. The Principles and Methods for Assessing the Competitiveness of Enterprises

The article is aimed at classifying the principles and researching the existing methods for assessing the competitiveness of enterprise, manifestations of their advantages and disadvantages. It is indicated that the enterprise's competitiveness is a comprehensive comparative characteristic and is expressed through its level. An algorithm for assessing the enterprise's competitiveness is presented, including the following steps: determining the goal of assessing the competitiveness of an enterprise, which is to assess its level over a certain period of time; selecting the competitors' businesses to conduct an assessment; formation of an information database, selecting groups of estimates and indicators of competitiveness; calculating the indicators of competitiveness of the enterprise (single, group, general, integral indicator of competitiveness); summing up the calculations and providing conclusions about the level of competitiveness. The principles, assessment rules are substantiated and their classification is proposed. The principles of competitiveness assessment are classified as mandatory and special. The mandatory principles of competitiveness assessment include: purposefulness, complexity, systemacity, continuity, objectivity. Special principles of competitiveness assessment are the following: dynamism, comparability, adaptability, operation efficiency, information support. There are a significant number of theoretical approaches in the scientific literature to assess the competitiveness of enterprise, in which different methods of evaluation are proposed. A classification of methods by the form of presentation of assessment results is provided, among which are: graphic, matrix, analytical, expert, combined and complex. Their advantages and disadvantages are researched. The results of the research substantiate the feasibility of a comprehensive approach to assessing competitiveness.

Keywords: competitiveness, assessment, level of competitiveness, principles, methods.

Fig.: 2. Bibl.: 9.

Shumilo Olha S. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics, Kharkiv National University of Construction Engineering and Architecture (40 Sumska Str., Kharkiv, 61000, Ukraine)

E-mail: Olgashumilo0614@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0574-248X>

Rudas Dmytro S. – Student, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: olgaallott36@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4094-8475>

Sukulsky Vsevolod M. – Graduate Student, Kharkiv National University of Construction Engineering and Architecture (40 Sumska Str., Kharkiv, 61000, Ukraine)

E-mail: kafekonomika@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5701-7864>

Сучасні умови господарювання вітчизняних підприємств відрізняються трансформаційними змінами в економіці. Значний динамізм, невизначеність ринкового середовища, прискорення розвитку сучасних технологій у всіх сферах суспільного життя зумовляють необхідність адаптації підприємств до змін шляхом управління, що дозволить забезпечити тривалу конкурентоспроможність підприємства на основі ефективного менеджменту та оцінки. Конкурентоспроможність є одним із головних чинників забезпечення виживання підприємства в нестабільних умовах, його стійкого функціонування та розвитку в майбутньому.

Сучасні вимоги практики підприємств сприяють теоретичному переосмисленню фінансово-орієнтованої концепції управління, розробці нових моделей щодо оцінювання конкурентоспроможності підприємства та визначення дієвого інструменту, який забезпечить об'єктивність оцінювання як кількісного, так і якісного. Дослідження теоретичних аспектів оцінювання конкурентоспроможності підприємства має сприяти визначенню збалансованих критеріїв та найоптимальнішого методу оцінювання, за якими можна вдосконалити процес управління на

підприємстві. Зазначене підвищує актуальність дослідження та необхідність доповнення теоретичних аспектів оцінювання конкурентоспроможності підприємства, визначення серед них найбільш придатних до застосування відповідно до сучасних умов функціонування підприємства.

Дослідженню теоретико-методичних засад оцінювання конкурентоспроможності приділяли увагу багато вітчизняних і зарубіжних науковців, серед них: Г. Аазоев, І. Беляєв, В. Базилевич, Я. Базилюк, В. Дикань, Л. Закревська, Я. Жаліло, С. Гаврилюк, П. Забелін, Ю. Іванов, Л. Машков, Р. Фатхутдинов, Ф. Котлер, Ж.-Ж. Ламбен, М. Портер та інші. Вченими наведено різні класифікації принципів та методів щодо оцінювання конкурентоспроможності підприємства, але вони є дискусійними при практичному застосуванні. Питання оцінювання конкурентоспроможності підприємства потребують насправді ґрунтовного вивчення. На рівень конкурентоспроможності підприємства значно впливають сучасні трансформаційні зміни, що відбуваються в економічному середовищі, тому вважаємо, що вивчення підходів і методів щодо оцінювання конкурентоспроможності та їх систематизація має відбуватися із урахуванням сучасних еко-

номічних особливостей, що сприятиме ефективному управлінню підприємством.

Метою статті є класифікація принципів та дослідження існуючих методів оцінювання конкурентоспроможності підприємства, вияв їх переваг і недоліків.

Під конкурентоспроможністю підприємства розуміють рівень його компетенції щодо інших підприємств-конкурентів у нагромадженні та використанні виробничого потенціалу певної спрямованості, а також його окремих складових: технології, ресурсів, менеджменту, навичок і знань персоналу, що виражено в таких результативних показниках, як якість продукції, прибутковість, продуктивність та ін. [1]. Конкурентоспроможність підприємства в умовах сьогодення виступає однією з визначальних характеристик ефективності його господарської діяльності та, водночас, можливостей подальшого розвитку. Важливим елементом системи забезпечення належного рівня конкурентоспроможності підприємства, ефективного ведення його господарської діяльності виступає її оцінювання.

Оцінювання конкурентоспроможності в науковій літературі трактується як «...процес ідентифікації стану економічної системи за критеріями (показниками) конкурентоспроможності та віднесення її до певного типу, групи чи статусу сферах національної або міжнародної економічної взаємодії» [2].

Д. В. Погребняк зазначає, що конкурентоспроможність підприємства може бути визначена як комплексна порівняльна характеристика, яка відображає ступінь переваги сукупності оцінних показників його діяльності, що визначають успіх підприємства на певному ринку за певний проміжок часу, по відношенню до сукупності показників конкурентів [3].

Оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства дає змогу:

- ✦ сформулювати управлінські завдання (визначити підходи до виробництва, технології, збуту, найму трудових ресурсів, фінансування матеріального, інформаційного та організаційного забезпечення);
- ✦ прийняти управлінське рішення (зменшити витрати, зосередити увагу на конкретному сегменті ринку, укласти відповідні контракти);
- ✦ розробити заходи, спрямовані на розвиток і підтримку конкурентних переваг (здійснити інновації, підтримати довгострокові переваги, упередити дії учасників, розробити заходи освоєння нових ринків і залучення коштів інвестора);
- ✦ адаптувати підприємство до ринкових умов господарювання, здатних забезпечити перемогу в конкурентній боротьбі за споживача та ринки збуту тощо [4].

Оцінювання конкурентоспроможності підприємства відбувається за певним алгоритмом:

- ✦ визначення мети оцінювання конкурентоспроможності підприємства, яка полягає в оцінці її рівня за певний період часу;
- ✦ вибір підприємств-конкурентів для проведення оцінювання;
- ✦ формування інформаційної бази оцінювання, вибір груп показників та індикаторів конкурентоспроможності;
- ✦ розрахунок показників конкурентоспроможності підприємства (одиночних, групових, загальних, інтегрального показника рівня конкурентоспроможності);
- ✦ підбиття підсумків за розрахунками та надання висновків про рівень конкурентоспроможності;
- ✦ якщо підприємство: має низький рівень конкурентоспроможності та не є конкурентоспроможним, то потребують розробки стратегії, які спрямовані на її забезпечення; має високий рівень конкурентоспроможності, переважає конкурентів на ринку, то потребують розробки та впровадження стратегії, що спрямовані на підтримку конкурентостійкості підприємства.

Зазначимо, що проблема оцінювання конкурентоспроможності підприємства є багатоаспектною та базується на певній методології. Конкурентоспроможність підприємств є результатом ефективної реалізації необхідної сукупності конкурентних переваг, які визначають рівень конкурентоспроможності підприємства на ринку. У сучасних економічних реаліях пріоритетним стає не тільки забезпечення певного рівня конкурентоспроможності підприємства, але і його утримання.

Оцінка рівня конкурентоспроможності підприємств базується на певних принципах, правилах оцінювання, які пропонуємо систематизувати на обов'язковій (загальні принципи оцінювання) та спеціальній (враховують особливості конкурентоспроможності як динамічного явища) (*рис. 1*).

До **обов'язкових принципів** оцінювання конкурентоспроможності належать так: цілеспрямованості, комплексності, системності, безперервності, об'єктивності.

Принцип цілеспрямованості полягає у пріоритетності чіткого визначення мети розвитку підприємства та відповідності її реальним і потенційним можливостям, що забезпечує йому функціонування на ринку та конкурентоспроможність.

Принцип комплексності має забезпечувати всебічну, комплексну оцінку рівня конкурентоспроможності підприємства із урахуванням галузевих особливостей, яка має базуватися як на застосуванні інтегрального показника, так і на системі взаємо-

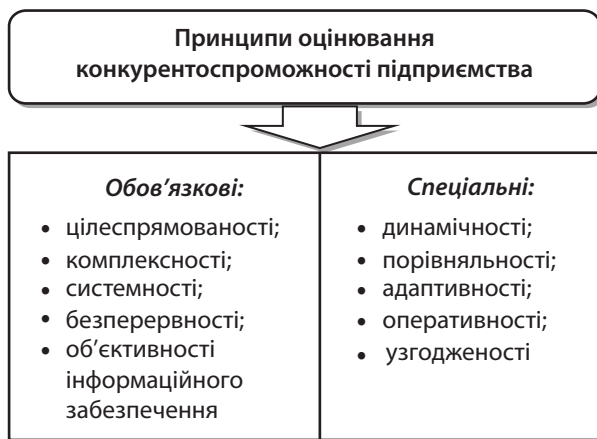

Рис. 1. Принципи оцінювання конкурентоспроможності підприємства

пов'язаних показників. Застосування зазначеного принципу дозволяє врахувати не тільки всі необхідні аспекти (складові), які забезпечують тривалу конкурентоспроможність підприємства, але й їх загальний вплив, тобто можливий синергетичний ефект, що зумовлює не тільки доцільність, а й необхідність його використання [5].

Принцип системності відображає процес оцінювання конкурентоспроможності виходячи із системного підходу. Адже конкурентоспроможність є характеристикою функціонування відкритої соціально-економічної системи «підприємство», тому основою оцінки, відповідно до цього принципу, мають бути результати системного аналізу впливу кількісних та якісних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства та їх взаємовпливу. Показники, що оцінюють рівень конкурентоспроможності, повинні бути сформовані в єдину систему.

Принцип безперервності полягає в безперервній оцінці конкурентоспроможності підприємства та змін її рівня. Під час проведення оцінювання має постійно проводитися моніторинг ринку, конкурентних позицій, факторів впливу на конкурентоспроможність як зовнішнього середовища, так і всередині підприємства. Тільки при безперервному спостереженні та проведенні оцінювання є можливість зафіксувати зміни впливу факторів конкурентоспроможності, оцінити конкурентні позиції підприємства в динаміці та прийняти і реалізувати управлінські рішення.

Принцип об'єктивності оцінювання забезпечується наявністю достовірної інформації про внутрішні та зовнішні умови функціонування й розвитку підприємства та його реальну конкурентну позицію на ринку. Об'єктивність включає використання достатньо повної системи показників для характеристики рівня конкурентоспроможності підприємства, достовірної інформаційної бази для розрахунку показників та визначення періоду оцінювання, що потрібно для дослідження динаміки рівня конкурентоспроможності.

Принцип інформаційного забезпечення полягає в поданні інформації та формуванні об'єктивної інформаційної бази оцінювання та самої системи оцінювання рівня конкурентоспроможності. Реалізація цього принципу зробить основу дослідження з оцінки конкурентоспроможності достовірною, реальною, коректною та сприятиме підвищенню якості оцінювання.

Спеціальними принципами оцінювання конкурентоспроможності є принципи динамічності, порівняльності, адаптивності, оперативності, узгодженості.

Принцип динамічності передбачає вивчення чинників змін, що сприяють підвищенню та підтримці конкурентоспроможності підприємства, прогнозування змін і розробку управлінських рішень на їх основі.

Принцип порівняльності полягає в тому, що рівень конкурентоспроможності підприємства є відносною величиною, і тому його доцільно визначати шляхом порівняння з аналогічними показниками підприємств-конкурентів, що належать до тієї ж галузі. Результатом такого порівняння є можливість виявлення сильних і слабких сторін підприємства та його позиціонування на ринку товару (послуг) [6].

Забезпеченість таких ознак, як стабільність положення (у динаміці) та спроможність протистояння дестабілізуючим впливам можливе в разі застосування *принципу адаптивності*. По-перше, підприємство не в змозі впливати на несприятливі зовнішні умови, проте спроможність протистояти їм витікає з внутрішньої мобілізації реальних і потенційних можливостей змінювати стратегію, що дозволяє адаптуватися й утримувати конкурентоспроможність необхідний період часу на необхідному рівні [5].

Принцип оперативності полягає у своєчасності, швидкості та регулярності проведення оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства.

За *принципом узгодженості*, під час оцінювання конкурентоспроможності відбувається оцінювання взаємозв'язку показників функціонування підприємства на мікрорівні із іншими рівнями систем макро- та мезорівня.

Отже, застосування виділених принципів оцінювання сприятиме науково-обґрунтованій оцінці конкурентоспроможності підприємства та вирішенню поставлених завдань оцінювання.

У науковій літературі існує значна кількість теоретичних підходів до оцінювання конкурентоспроможності підприємства, в рамках яких запропоновано ряд методів оцінки. Класифікація методів найчастіше відбувається за формою подання результатів оцінювання. Серед них виділяють графічні, матричні, аналітичні, експертні, комбіновані та комплексні (рис. 2).

Графічні методи оцінювання конкурентоспроможності підприємства забезпечують наочність

Рис. 2. Класифікація методів оцінювання конкурентоспроможності за формою подання

сприйняття кінцевих результатів оцінки, інтерпретованих у графічних об'єктах (рисунках, графіках, діаграмах тощо), щодо наведення відповідних розрахунків та логічних висновків.

До графічних методів оцінки конкурентоспроможності підприємства належить також і метод, що базується на побудові багатокутних профілів. Даний метод запропонований американськими науковцями та базується на виявленні критеріїв конкурентоспроможності продукту або підприємства в цілому, установленні ієрархії виявлених критеріїв і побудові багатокутників конкурентоспроможності. Дана методика не містить простих і однозначних критеріїв оцінки конкурентоспроможності, а базується на застосуванні непрямих узагальнених показників (векторів компетенції) [7].

Одним із найбільш вживаних методів даної групи є метод оцінки конкурентоспроможності підприємства на основі теорії «життєвого циклу товару». Концепція життєвого циклу – це модель реакції ринку (на дії, уживані підприємством) у часі. Залежними змінними даної моделі виступають збут, покриття витрат, прибуток, а також як єдина змінна залучається час [8].

Перевагами застосування графічних методів під час проведення оцінювання конкурентоспроможності підприємства є їх простота та наочне представлення результатів дослідження, що забезпечує найвищий рівень сприйняття кінцевих результатів оцінки у графіках, рисунках, діаграмах тощо. Недоліком цих методів є неможливість прогнозування змін конкурентоспроможності та встановлення загального показника її рівня, що ускладнює прийняття управлінських рішень.

Матричні методи оцінювання конкурентоспроможності розглядають підприємство в тісному взаємозв'язку із галузями в цілому – у стадії життєвого циклу товару, фірми або галузі; у темпах розвитку, привабливості та значущості галузі в цілому.

Ці методи засновані на застосуванні матриць – таблиць елементів, що впорядковані за рядками та стовпцями. Матричні методи базуються на концепції життєвого циклу товару та технології, їх основою є аналіз конкурентоспроможності з урахуванням життєвого циклу товару (послуги). Найвідомішою є Бостонська матриця, яка побудована на системі координат за віссю ОУ – темпи зростання місткості ринку, ОХ – обсяги виробництва або реалізації товару, що визначаються у відносних показниках. Найбільш конкурентоспроможними вважаються підприємства, яким належить значна частка ринку. Також відомими матричними моделями оцінювання конкурентоспроможності є матриця «Привабливість ринку/конкурентоспроможність» (модель GE/Mc Kinsey); матриця «Привабливість галузі/конкурентоспроможність» (модель Shell/DPM); матриця «Стадія розвитку ринку/конкурентна позиція» (модель Hofer/Schendel); матриця «Стадія життєвого циклу продукції /конкурентна позиція» (модель ADL/LC).

Перевагами матричних методів є дослідження конкурентоспроможності в динаміці та високий рівень достовірності інформації щодо реалізації товару. За оцінкою, проведеною на основі матричного методу, приймаються стратегічні рішення та формуються конкурентні позиції підприємства. Недоліком цих методів є неможливість виявлення причин тих чи інших змін і значна їх спрощеність.

Аналітичні методи складають найбільшу групу методів оцінювання конкурентоспроможності підприємства. Основою цих методів є здійснення розрахунково-аналітичних операцій із вхідними показниками конкурентоспроможності. Причому складність арифметичної операції залежить від конкретної методики аналізу.

До найвідоміших аналітичних методів, що найактивніше застосовуються при визначенні рівня конкурентоспроможності, відносять методи рейтингової оцінки, різниць, бальний, диференційних рівнянь. Окрему підгрупу аналітичних методів утворюють індексні, які базуються на комплексній характеристиці відносної зміни елементів розвитку підприємства в часі, просторі або порівняно з еталоном, які внаслідок наявності функціональної залежності між ними представлені системою взаємопов'язаних показників за принципом представлення інтегрального результату через його складові. Такими методами є ті, що ґрунтуються на: визначенні конкурентоспроможності продукції; теорії ефективної конкуренції; основі рівноваги фірми та галузі; визначенні сили реактивної позиції; інтегральній оцінці; методі бенчмаркінгу. Перевагою аналітичних методів є суттєвий аналіз господарської діяльності, але відсутні дослідження в динаміці, не за всіма аналітичними методами можна оцінити вплив чинників на конкурентоспроможність та їх взаємодію.

В окрему групу пропонуємо виділити *експертні методи*, найвідоміші серед яких: аналіз конкурентоспроможності за системою 111–555, SWOT-аналіз, SPACE-аналіз, STEP-аналіз, метод порівнянь, метод американської асоціації управління, метод вивчення профілю об'єкта та інші. Експертні методи прості у виконанні, мають низький ступінь математичної формалізації, не потребують повної інформації про конкурентів, тому що базуються на думках фахівців, що є їх перевагами. Якщо використовувати достовірну інформацію, то за достатньо гнучкими експертними методами можна провести оцінку реальних фактів. Щодо недоліків, то визначити пріоритетні напрями посилення конкурентних позицій підприємства на ринку за такими методами проблематично, адже їм властива суб'єктивність та умовність.

До *комбінованих методів* оцінювання конкурентоспроможності підприємства належать методи, які передбачають необхідність елементів графічних і розрахункових методів, а саме: розрахунково-матричні та розрахунково-графічні [5].

Сутність *комплексного методу* полягає в забезпеченні максимальної конкурентоспроможності об'єкта дослідження на основі врахування факторів, що формують конкурентоспроможність підприємства.

Комплексні методи полягають у комплексному підході та передбачають аналіз усього спектра найважливіших параметрів функціонування підприємства. Завдяки цим методам можна отримати найточнішу інформацію про конкурентоспроможність підприємства на основі досить широкого переліку порівняльних переваг, врахувати параметри як внутрішнього, так і зовнішнього середовища [9].

Отже, різноманітність методів оцінювання конкурентоспроможності підприємства ставить перед суб'єктом господарювання завдання вибору найоптимальнішого методу, на основі якого можна було б не тільки визначити реальний рівень конкурентоспроможності, але й розробити об'єктивну стратегію конкурентоспроможності. Під час дослідження виділено переваги та недоліки груп методів, що має бути враховано у практиці їх застосування, де для більш повної оцінки конкурентоспроможності підприємства використання має бути системним і комплексним.

ВИСНОВКИ

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що конкурентоспроможність підприємства є комплексною характеристикою, метою оцінювання якої є визначення її рівня. Для досягнення мети та вирішення завдань оцінювання конкурентоспроможності мають застосовуватися науково обґрунтовані принципи оцінювання. Оцінка конкурентоспроможності має проводитися за певним алгоритмом і з використанням методичного інструментарію, що відповідає сучасним

економічним реаліям. Вибір методів для кожного підприємства має бути індивідуальним, відповідати поставленим завданням. Для сучасних підприємств залишається питання вибору універсального показника та факторів, що впливають на рівень конкурентоспроможності, тому під час оцінювання рівня конкурентоспроможності має бути комплексний підхід до використання методів оцінювання. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Драган О. І. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теоретичні аспекти : монографія. Київ : ДАККІМ, 2006. 160 с.
2. Піддубна Л. І. Конкурентоспроможність економічних систем: теорія, механізм регулювання та управління : монографія. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2007. 368 с.
3. Погребняк Д. В. Методи діагностики конкурентоспроможності підприємства. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. 2011. Вип. 32. С. 45–51. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/391/379>
4. Яцковий Д. Сучасні методики оцінки конкурентоспроможності підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Вип. 4. С. 183–188.
5. Чорна М. В. Управління конкурентоспроможністю підприємств роздрібною торгівлю: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій : монографія. Харків, 2010. 426 с.
6. Жовновач Р. І. Теоретико-методологічні підходи до оцінювання конкурентоспроможності підприємств. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2011. Вип. 19. С. 106–114. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/93/1/19.pdf>
7. Левицька А. О. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємства: вітчизняні та закордонні підходи до класифікації. *Механізм регулювання економіки*. 2013. № 4. С. 155–163. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/retrieve/82221>
8. Беляев В. І. Маркетинг в современном бизнесе. Барнаул : Изд-во АГУ, 1998. Ч. 1. 220 с.
9. Кваско А. В. Аналіз методів оцінки конкурентоспроможності підприємства. *Наукові записки*. 2017. № 1. С. 111–118. URL: <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/1-54/14.pdf>

REFERENCES

- Belyayev, V. I. *Marketing v sovremennom biznese* [Marketing in Modern Business], part 1. Barnaul: Izd-vo AGU, 1998.
- Chorna, M. V. *Upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpriemstv rozdribnoi torhivli: teoretyko-metodolohichni zasady ta praktychnyi instrumentarii* [Competitiveness Management of Retail Enterprises: Theoretical and Methodological Principles and Practical Tools]. Kharkiv, 2010.
- Drahan, O. I. *Upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpriemstv: teoretychni aspekty* [Management of Enterprise Competitiveness: Theoretical Aspects]. Kyiv: DAKKIM, 2006.

Kvasko, A. V. "Analiz metodiv otsinky konkurentospromozhnosti pidpriemstva" [Analysis of Methods of Enterprises Competitiveness Assessment]. Naukovi zapysky. 2017. <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/1-54/14.pdf>

Levytska, A. O. "Metody otsinky konkurentospromozhnosti pidpriemstva: vitchyzniani ta zakordoni pidkhody do klasyfikatsii" [Methods for Assessing Competitiveness: National and Foreign Approaches to Classification]. Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky. 2013. <https://essuir.sumdu.edu.ua/retrieve/82221>

Piddubna, L. I. Konkurentospromozhnist ekonomichnykh system: teoriia, mekhanizm rehuliuвання ta upravlinnia [Competitiveness of Economic Systems: Theory, Mechanism of Regulation and Management]. Kharkiv: VD «INZhEK», 2007.

Pohrebniak, D. V. "Metody diahnostryky konkurentospromozhnosti pidpriemstva" [Methods of Diagnosing the Competitiveness of the Enterprise]. Problemy pidvyshchennia efektyvnosti infrastruktury. 2011. <http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/391/379>

Yatskovyi, D. "Suchasni metody otsinky konkurentospromozhnosti pidpriemstva" [Modern Methods of Assessing the Competitiveness of the Enterprise]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, no. 4 (2013): 183-188.

Zhovnovach, R. I. "Teoretyko-metodolohichni pidkhody do otsiniuvannia konkurentospromozhnosti pidpriemstv" [Theoretical and Methodological Approaches to the Evaluation of Enterprise's Competitiveness]. Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky». 2011. <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/93/1/19.pdf>

УДК 658:004
JEL: B17; N40

ЦИФРОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

©2020 БУТ-ГУСАІМ О. Г., КОВТУНЕНКО К. В.

УДК 658:004
JEL: B17; N40

Бут-Гусаім О. Г., Ковтуненко К. В. Цифровий менеджмент: проблеми та перспективи розвитку

У статті досліджено актуальність цифрового менеджменту, сутність даного поняття та основні підходи, що визначають поняття цифровізації. Проведено дослідження наукової літератури, що визначає напрями розвитку процесів цифровізації менеджменту та значення в цьому процесі трудових ресурсів, що мають достатній рівень кваліфікації та вміють застосовувати творчі та новітні підходи до вирішення проблем. За результатами дослідження визначено основні сильні сторони цифрового менеджменту, що здатні вирішити ряд проблем сучасного бізнесу. Разом із цим показано і проблеми цифрового менеджменту. До них слід віднести зменшення важливості людини в бізнес-процесах, оскільки в умовах автоматизації роль керівника стає все менш визначеною. Виникають додаткові ризики того, що менеджер може втратити здатність мислити критично та ставити перед собою чіткі завдання. Дуже важливо не переоцінювати роль автоматизації, адже вона, перш за все, має бути спрямована на допомогу, а не на негнучке управління діяльністю компаній у межах закладених шаблонів. Через недостатній рівень компетенцій спеціалісти не можуть оперативно взаємодіяти із автоматизованими системами, що створюватиме додаткові труднощі управління. Розвиток технологій цифрового менеджменту направлений на вирішення завдання зі створення програми повної автоматизації бізнес-процесів, що будується на основі ретельного аналізу діяльності бізнес-процесів, які відбувалися в минулих періодах. Важливим у цьому є визначення ролі персоналу, особливостей формування матеріальних, фінансових потоків та потоків грошових коштів. Для того, щоб реалізувати такі програмні комплекси, доведеться створити теоретичне, методологічне та технологічне підґрунтя. У роботі визначено основні завдання, реалізація яких допоможе в складанні алгоритму програми комплексної цифровізації менеджменту.

Ключові слова: цифровий менеджмент, цифровізація, алгоритм, бізнес-процеси.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-6-297-304>

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 18.

Бут-Гусаім Олександр Геннадійович – аспірант кафедри менеджменту зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності, Одеський національний політехнічний університет (просп. Шевченка, 1, Одеса, 65044, Україна)

E-mail: Alexandr.but.gusaim@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1920-3890>

Ковтуненко Ксенія Валеріївна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри менеджменту зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності, Одеський національний політехнічний університет (просп. Шевченка, 1, Одеса, 65044, Україна)

E-mail: k.v.kovtunenکو@nzeid.in

УДК 658:004
JEL: B17; N40

Бут-Гусаім А. Г., Ковтуненко К. В. Цифровой менеджмент: проблемы и перспективы развития

В статье исследованы актуальность цифрового менеджмента, сущность данного понятия и основные подходы, определяющие понятие цифровизации. Проведено исследование научной литературы, определяющей направления развития процессов цифровизации менеджмента и значение в этом процессе трудовых ресурсов, имеющих достаточный уровень квалификации и умеющих применять творческие и новейшие подходы к решению проблем. По результатам исследования выделены основные сильные стороны цифрового менеджмента, способные решить ряд проблем современного бизнеса. Вместе с этим показаны и проблемы цифрового управления. К ним следует отнести уменьшение важности человека в бизнес-процессах, поскольку в условиях автоматизации роль руководителя становится всё менее определённой. Возникают дополнительные риски того, что менеджер может потерять способность мыслить критически и ставить перед собой четкие задачи. Очень важно не переоценивать роль автоматизации, ведь она, в первую очередь, должна быть направлена на помощь, а не на жесткое управление деятельностью компаний в пределах заложенных шаблонов. При недостаточном уровне компетенций специалисты не могут оперативно взаимодействовать